

Willem de Zwijger, Amsterdam, 2 februari 2020 Goeie Genade?

Gemeente van Jezus Christus,

We lazen een prachtig verhaal: Jona's kwaadheid om een genadige en ontfermende God. Een God van liefde en geduld en VERGEVING> Ook in het Onze Vader van Lukas staat de bede : Vader **“Vergeef ons onze schulden. Ook wij zelf immers vergeven ieder die bij ons in de schuld staat.**

Vooraf dat laatste, ook wij vergeven ieder die bij ons in de schuld staat, geeft ons vaak te denken. Kijk, als iemand ons 250,= Euro schuldig is, schelden wij dat redelijk gemakkelijk kwijt, temeer als zo iemand het niet breed heeft. Maar de vraag is: vergeven wij wel zo gemakkelijk de mensen die ons onrecht hebben aangedaan, ons hebben gekwetst, vernederd, – want dat zijn toch in het héftigste geval onze schuldenaren?

Deze vragen bespraken we onlangs in een gesprekskring over Vergeving en Verzoening. We lazen ook teksten uit de liturgie van het grote Joodse feest van de **Grote Verzoendag/ Joom Kippoer**, Joom Kippoer is het grootste feest in het Jodendom, dat jaarlijks wordt gevierd. De bede ***Vergeef ons onze schulden... staat dan centraal, want we moeten goed beseffen, dat dat gebed een door en door Joods gebed is.*** Grote Verzoendag is de dag dat de joodse gemeenschap in sjoel en synagoge met vasten, gebeden, en rituelen verzoening zoekt. Het is een dag voor daders en ook voor slachtoffers, reden waarom ook namen van doden worden genoemd en herdacht. Voorafgaande aan Joom Kippoer zal men dat heel concreet moeten doen: verzoening zoeken in de tegenstellingen binnen en buiten de gemeenschap, vergeving vragen en vergeving geven! Men ***legt het gebed vooral voorwaardelijk uit***, zoals je dat trouwens ook in onze kring veel hoort: ***God vergeeft pas als wij elkaar vergeven en ons met elkaar verzoenen!***

Gemakkelijker gezegd dan gedaan natuurlijk. Want wie door onrecht is gekwetst, wil de erkenning dat het schééf zat en dat het wordt rèchtgezet! En zolang dat niet gebeurt, groeit een gevoel van wrok en een verlangen naar wraak en is de wil te vergeven ver te zoeken! Ik denk dat u dat wel herkent...

We haalden een incident in herinnering van 20 jaar geleden: eind jaren negentig. Het vond plaats in Zuid Afrika, waar de **cie waarheid**

en verzoening olv Bisschop Desmond Tutu, terugkeek op de jaren vol onrecht van het oude Apartheidsregiem van dat land. Slachtoffers kwamen aan het woord en daders werd om verantwoording gevraagd. Zo werd ook de **moeder van Stompie Seipei** opgeroepen als slachtoffer. Stompie was op 14-jarige leeftijd door de voetbalploeg/lees knokploeg van Winnie Mandela vermoord. En daar zaten zij toen bij de Waarheidscommissie tegenover elkaar, Stompie's moeder en Winnie Mandela, die verantwoordelijk werd gehouden voor die knokploeg en mogelijk zelfs voor een opdracht tot ontvoering en moord...

Aan het eind van die rechtszitting gebeurde dit: Nadat zij beiden uitgebreid waren gehoord, de moeder van Stompie en Winnie Mandela met alle pijn en verdriet en de details van de dodelijke feiten, TOEN maakte op aandrang van aartsbisschop Desmond Tutu Stompie's moeder een gebaar en sprak een woord van vergeving tegen Winnie Mandela. **Maar**, er had nog geen vraag naar vergeving geklonken van de kant van de daders! Er had nauwelijks een woord van schuld geklonken... Het leek groots, maar velen vonden het genant en veel te snel!

Voor het gevoel van vele zwarte toeschouwers – het werd ook via de TV intens gevolgd – was dit volkomen mispláátst. Een dader hoort eerst om vergeving te vragen, voordat ie het krijgt! En dat vragen om vergeving impliceert tegelijk de erkenning: *Dit was fout. Ik zat fout! Dit had nooit mogen gebeuren. Wilt u me vergeven?*

De moeder van Stompie Seipei gaf dus min of meer onder druk van bisschop Tutu haar vergeving weg, terwijl daar nog niet om was gevraagd...

Laat ik er gelijk bij zeggen dat juist die Commissie van Waarheid en Verzoening op het terrein van vergeving en gerechtigheid ongelooflijk veel goeds heeft bewerkt en voorbeeldig is geweest in de juiste verhouding van schulderkenning en vergeving. Dit incident kwam juist daarom des te meer in de schijnwerpers te staan, omdat het een uitzondering was.

Kunt u zich herkennen in de verontwaardiging van dat moment?! Pastorale gesprekken zijn niet zelden gevuld met heftige en schrijnende verontwaardiging over onrecht dat mensen is overkomen, en dat nooit erkenning gekregen heeft van de daders: een manager in het bedrijf die je zonder reden ontslaat, een leraar op school die je vernederde waar de hele klas bij is, pestgedrag tegen jou als homo. En dan de vraag: Moet ik dat zomaar vergeven en vergeten.

Dat kán ik niet! Maar ja, die bede uit het Onze Vader, hoe zit dat dan?!
...Zoals ook wij vergeven, ieder mens die bij ons in de schuld staat.
Ieder mens! Wauw...dat is teveel.
Vergeving staat verzoening daarom vaak in de weg!

Het boekje Jona staat vanmorgen heel bewust op het rooster. Want dat boek van Jona is het boek dat in zijn geheel gelezen en behandeld wordt in de Joodse gemeente op de dag van de JOOM KIPPOER/GV. En dat is eigenlijk heel opmerkelijk!!

Want Jona vertelt het verhaal van een heidense/niet Israelitische stad die vergeving kreeg van God. Waarom vind ik dat zo opmerkelijk? Omdat het zo leerzaam is: de Joden spiegelen zich elke Jom Kipoer opnieuw aan de ommekeer van de heidenen van de stad Ninevee! Ik vind dat **een mooi staaltje van oefening in bescheidenheid en eventueel van zelfkritiek. Wij Joden kunnen een voorbeeld nemen aan de heidenen. Als de heidenen het deden kunnen wij het ook! Of ander les: Heidenen kunnen even vroom zijn als wij! Of zeg: mensen van een andere religie zijn niet minder dan wij! Een verborgen les in het verhaal van Jona is heel duidelijk dat ‘wij’ ons nooit op onze religie mogen laten voorstaan, alsof wij het ware en enige geloof bezitten! Dat accent hoor je op JK/GVDag. Is dat niet een prachtig accent, uiterst actueel voor onszelf als christenen: want hoe vaak klinkt de christelijke superioriteit niet door in de kerken en onder christenen. En zelfs bij allerhande populistten met hun beroep op de “joods-christelijke cultuur”.**

Als je nu kijkt naar het verhaal van Jona, dan zien we hem hier in Ninevee als zo’n zelfvoldane zich superieur wanende gelovige die ik net beschreef. Het tegendeel van bescheidenheid en zelfkritiek! Tussen de verhalen door hoor je hem net als de spreekwoordelijke Farizeer bidden: “Ik dank u GOD, dat ik, dat wij niet zo zijn als alle andere mensen, zoals die zondaren daar, van Ninevee” – Daarom vertikt Jona het aan het begin van het verhaal naar Ninevee te gaan en Gods boodschap van verzoening te brengen en vlucht precies de tegenovergestelde kant op. En in het 3e en 4e hoofdstuk dat wij lezen is zijn houding nog precies hetzelfde:

Jona krijgt daar voor de tweede maal de opdracht naar Ninevee te gaan. En hij stond op en ging. Staat er. Maar dat doet ‘ie met veel tegenzin blijkt al snel: terwijl de stad een doorsnee kende van drie

dagreizen, vindt Jona één dagreis genoeg en brengt de boodschap van God op zijn kortst: **Nog 40 dagen en God zal jullie stad ondersteboven keren.** Hey Jona, vergeet je niet de mogelijkheid van ommekeer en van ontferming?!

Vooraf in dat ONDERSTEBOVEN klinkt zijn behoefte aan wraak! Ondersteboven – het zelfde woord dat bij Sodom en Gomorra klonk! Wat een wraakgevoel wat een leedvermaak bij die vrome Jona! Maar de inwoners van Ninevee hebben aan die woorden genoeg. Want we horen direct erna: **Zij kregen vertrouwen in God!** De hel-en-verdoemenis-preek van Jona mistte dus volstrekt zijn doel! Het tegendeel gebeurt: zij gaan vertrouwen in God. God keert Jona's hel-en-verdoemenis-prediking **ondersteboven** en maakt er genadeverkoniging van: De bewoners horen daarin Gods ontferming, vol van liefde en vergeving. Gods Geest keert waait waarheen hij wil! Let wel dezelfde god, die Jona aan het slot van dit verhaal openlijk verafschuwt en afwijst: Hfdstuk 4: 2: *Ik wist al lang dat u een genadig en ontfermend god bent, ...tot vergeving bereid.! (HELEMAAL CITEREN!)*

En we lezen van die opmerkelijk snelle reactie van de inwoners van de stad: En ze keren zich om, groot en klein tot de koning aan toe, zij het de koning op enige aandrang! ...

2. Ja dat is nog iets wat opvalt: De Koning was waarschijnlijk een koning-tiran aan het hoofd van een pyramidaal systeem van uitbuiting, onrecht en geweld. Het gewone volk is slachtoffer van datzelfde systeem. Maar het volk gaat de koning voor in de ommekeer. De koning van Ninevee schrikt eerst van die volksbeweging van berouw -- dat moet een soort massale staking zijn geweest, nadelig voor de economie van de hele stad, nadelig voor de schatkist van de Koning. – dat moet wat geweest zijn... *'Dat kwam hard aan bij hem'*, staat er! Maar als behendig politicus kondigt hij dan officieel af dat het zo moet gebeuren, zodat hij zijn eigen onrecht kan verdoezelen en zich kan voordoen als de opdrachtgever van de ommekeer... CITAAT vers 7!)

Wat zien we hier nu gebeuren? Ondanks de wraakzucht van de vrome Jona, ondanks de politieke schijnheiligheid van de Koning, kwam de God van liefde en genade ZELF om de hoek kijken, die Jona zo verafschuwde.

Hier gebeurt iets wat radicaal nieuw is in de Bijbelse verhalen, juist mho op een wijdverbreide voorwaardelijk gelezen bedde 'Vergeef ons onze schuld': God vergeeft pas als wij elkaar vergeven... Want hier wordt 1e duidelijk dat God Zelf, deze god van Jona, met zijn Genade en Liefde aan alle vergevinskracht voorafgaat. Van hem is de de energie en de kracht afkomstig die werkelijke ommekeer en verzoening teweegbrengt.

Gods Genade wekt dus vertrouwen! Als er staat: En de inwoners van Ninevee kregen vertrouwen in God, dan moet je dat letterlijk nemen: Ze kregen vertrouwen omdat God hun het vertrouwen GAF!

En ten tweede: Gods genade en liefde maakt het vertrouwen wakker in herstel van de menselijke verhoudingen.

Genade is niet het láátste woord : OK ik vergeef je, zand erover! Nee *genade en vergeving staan juist aan het begin*: Genade werkt als een groot zoeklicht dat op het onrecht wordt gericht om te weten te komen wat er precies is gebeurd: Hoe kwam het zover, wie speelde welke rol, hoe kan het hersteld, wat kan er hersteld... hoe wil jij, slachtoffer, dat zelf...wat deed jij, dader, concreet?! Genade betekent niet, betekent NOOIT 'Zand erover, stop maar in de doofpot, vergeven en vergeten!' Nee het omgekeerde: Genade wil weten wat er is gebeurd, eerst van de slachtoffers en vervolgens van de daders. Genade veegt het zand dat er overheen is gegooid wèg, opent de doofpotten, ontruikt het gebeuren aan de vergetelheid en legt zo het onrecht bloot. Zodat slachtoffers de volle erkenning krijgen en de daders tot volle veràntwoording worden gebracht en er troost en verzoening kan komen! Precies dit procédé maakte het werk van die ZuidAfrikaanse commissie voor Waarheid en Verzoening zo heel bijzonder! Dat ze van dit principe van '*genade en vergeving vooraf*', uitgingen. En zodoende van Jona's God getuigden, en dat, kun je met een gerust hart overlaten aan de vrolijk-vrome Desmond Tutu!

Wat kan ik ermee? Tegen mensen die zich schuldig weten van iets zegt het verhaal: Begin alsjeblieft bij dit woord: je schuld, je zonden zijn vergeven! En je gaat merken dat je de energie krijgt om aan verzoening te werken!

En tegen mensen die onrecht is aangedaan en niet zomaar kunnen vergeven zegt het verhaal: Vergeving was voor het volk van Ninevee de kracht zich los te maken van de Koning-Tiran. Het Griekse woord voor vergeving betekent letterlijk: je schuldenaar wegzenden. Of hij nu wel of niet schuld bekent, oprotten. Gaat mij niet meer aan! En misschien

zie je een ommekeer tevoorschijn komen. Vergeving kan je dus helpen jezelf te bevrijden.

De Grote Verzoendag gaat gepaard met prachtige veelzeggende rituelen. Het is de vraag of wij juist mbt vergeving en verzoening onze rituelen niet wat uit het oog zijn verloren. Ik diep een ritueel op uit mijn jeugd: Tijdens de kerkdienst in mijn Geref Kerk klonk steevast aan het begin het verootmoedigingsgebed, met woorden als 'Wij hebben gezondigd in woorden en werken.' En daarna hief de dominee zijn handen op en sprak deze woorden : 'Vergeving, vrijspraak en kwijschelding van ál onze zonden schenke ons de Almachtige God'

Woorden die even vaak een gelukzalige huiver in mij wekten! Alsof ik met nieuwe glans en energie werd gevuld... Vele ouderen zullen zich dat herinneren, en horen die woorden nog altijd als balsem voor de ziel. Misschien moeten we zo vaker ritueel God zelf ter sprake brengen, aanwezig laten zijn, God zo zijn koningschap laten uitoefenen: "Vergeving, vrijspraak en kwijschelding zal God ons schenken, want hij is een genadig en ontfermend god, vol geduld en rijk aan liefde, die spijt krijgt van zijn kwaadheid en altijd tot vergeving bereid."

ds. Gerhard Schulte

=====